

Local Wisdom Vocabulary in Thai Southern Thai Dialects,
Khao Khao Subdistrict, La-ngu District, Satun Province
คำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล

Jariya Kophatthasirikul*

จริยา ก่อภักทสิริกุล*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

*Corresponding Author, E-mail: jariya.no@skru.ac.th

Article Info

- Received: September 10, 2023
- Revised: December 2, 2023
- Accepted: January 10, 2024
- Available online: April 22, 2024

Abstract

The purpose of this study is to investigate local wisdom in Khao Khao Subdistrict, La - ngu District, Satun Province, and to analyze local wisdom vocabulary in the Thai dialect in Khao Khao Subdistrict. Two male and female representatives, esteemed members of the community who strictly adhere to language standards, participated in the study. Information was gathered through in - depth group interviews with local inhabitants and reported using descriptive analytic techniques. The research identified 8 characteristics of local wisdom in Khao Khao Subdistrict: ancestral settlement, food and cooking methods, occupation and work practices, tree planting, diseases and medicine, ethnology, teachings, recreation and festivals, and significant days. When local wisdom words in the Thai language specific to Khao Khao Subdistrict were categorized according to semantics field theory, they fell into 8 categories: 12 words related to vocations, 17 verbs, 15 equipment - related words, 22 plant - related terms, 15 food - related words, 10 words related to faith, 3 recreational terms, and 2 words related to hairstyles. The results of the study reveal local wisdom concerning both humans and supernatural beings. These relationships significantly impact daily life and contribute to the unique local wisdom of the community. The examination of vocabulary reflecting wisdom highlights linguistic concepts. Additionally, these words can be leveraged to support and enhance the community's economy.

Keywords: Local wisdom vocabulary, Semantics field theory, Southern Thai Dialects

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล และวิเคราะห์คำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีตัวแทนผู้บอกภาษาเพศชายและเพศหญิงที่เป็นประชาชนชาวบ้านในชุมชนและเข้าเกณฑ์คุณสมบัติของผู้บอกภาษาอย่างเคร่งครัดจำนวน 2 คน และใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเชิงลึกกับชาวบ้านในชุมชนประกอบ รายงานผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูลมี 8 ลักษณะ คือ การตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษ อาหารและวิธีการทำอาหาร อาชีพและวิธีการประกอบอาชีพ ต้นไม้พืชพรรณ โรคและยารักษาโรค ความเชื่อทางคติชนวิทยา คำสอน การละเล่น และเทศกาลและวันสำคัญ เมื่อผู้วิจัยนำคำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว มาจัดกลุ่มความหมายตามทฤษฎีการจัดกลุ่มความหมาย พบว่าสามารถจัดกลุ่มคำศัพท์ได้เป็น 8 กลุ่ม คือ คำเรียกบุคคล จำนวน 12 คำ คำเรียกกริยาอาการ จำนวน 17 คำ คำเรียกสิ่งของเครื่องใช้จำนวน 15 คำ คำเรียกพืชพันธุ์ จำนวน 22 คำ คำเรียกอาหาร จำนวน 15 คำ คำเรียกเกี่ยวกับความเชื่อ จำนวน 10 คำ คำเรียกการละเล่น จำนวน 3 คำ และคำเรียกการเกี้ยวพาราสี จำนวน 2 คำ ผลการวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์ทั้งสามประการส่งผลต่อการดำรงชีวิตและก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ส่วนการศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ทางด้านภาษา ยิ่งไปกว่านั้น คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดหรือยกระดับชุมชนในเชิงเศรษฐกิจได้ต่อไป

คำสำคัญ: คำศัพท์ภูมิปัญญา, จังหวัดสตูล, ภาษาไทยถิ่นใต้

บทนำ

ภาษาเป็นวัฒนธรรมหรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ผลผลิตทุกอย่างทางวัฒนธรรมต้องใช้ภาษาสำหรับเรียกชื่อและกำหนดความหมายโดยเป็นตามข้อตกลงระหว่างคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็วัฒนธรรมทางจิตใจหรือวัฒนธรรมนามธรรมจำพวกความเชื่อ ความรู้ หรือความคิด ต้องอาศัยภาษาช่วยอธิบาย ทำความตกลง หรือทำความเข้าใจ ภาษาเป็นประหนึ่งชีวิตหรือวิญญาณของวัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรมจะดำเนินไปด้วยความยากลำบากอย่างยิ่งถ้ามนุษย์ไม่มีภาษาใช้ ภาษากับวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Thongchuy, 1993) ในสังคมเราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมในกลุ่มสังคมรอบตัว เมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมต่างกัน ก็จะนำไปสู่วิถีชีวิตที่แตกต่างกันด้วย ภาษาที่จะใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก็จะต่างไปด้วย

ภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมเก่าแก่ภาษาหนึ่ง ผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้มีรากฐานมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาอย่างยาวนาน โดยหลักฐานทางโบราณคดีก็แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ชาว - มลายู เขมร มอญ อินเดีย จีน ซาไก อูรักลาไวย รวมถึงกลุ่มชาวตะวันตก การแสดงออกทางวัฒนธรรมกับการใช้ภาษาในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละจังหวัดจึงแตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น ๆ

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์และตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่น่าสนใจ เนื่องจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า เดิมสตูลเคยเป็นตำบลหนึ่งของไทรบุรีชื่อว่า “มูเก็มสโตย” สมัยนั้นไทรบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 4 เขต คือ ไทรบุรี กะบังปาสุ ปะลิส และสตูล ต่อมากะบังปาสูรวมเข้ากับไทรบุรี พร้อมกับยกฐานะสตูลขึ้นเป็นนครศรีโดยหรือเมืองสตูล ขึ้นกับเมืองสงขลาและนครศรีธรรมราชตามลำดับ (Reungnarong, 2011) ความผกผันทางการเมืองที่ทำให้เมืองสตูลต้องปรับเปลี่ยนผู้นำ เป็นเหตุให้เมืองสตูลได้รับอิทธิพลของเมืองสงขลาและเมืองนครศรีธรรมราชอยู่พอสมควร และเมื่อเส้นทางคมนาคมควนเนียง - สตูล เริ่มใช้งานทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนต่างถิ่นเข้ามาในพื้นที่จังหวัดสตูล มาอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองเดิมที่เป็นคนไทยมุสลิมก็เกิดการผสมผสานกันของกลุ่มชนหลายถิ่น

จังหวัดสตูลทางตอนเหนือและตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา ของประเทศไทย ทางตอนใต้ติดต่อกับรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ทางตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย จังหวัดสตูลแบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสตูล อำเภอละงู อำเภอกวนกาหลง อำเภอทุ่งหว้า อำเภอกวนโดน อำเภอท่าแพ และอำเภอมะนัง มีประชากรทั้งสิ้น 287,426 คน คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 74.10 ศาสนาพุทธร้อยละ 25.81 ศาสนาคริสต์และอื่น ๆ ร้อยละ 0.09 (Satun Primary Educational Service Area Office, 2010) เนื่องจากจังหวัดสตูลมีพรมแดนที่ติดต่อกับทั้งประเทศมาเลเซียและประเทศไทยจึงเกิดเป็นสังคม “พหุวัฒนธรรม” ที่เป็นศูนย์รวมของกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูถิ่นกับกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธและใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามแต่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมและทางภาษาของกลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มนี้ ทำให้จังหวัดสตูลมีความแตกต่างที่น่าสนใจทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเชิงภาษา

จากการลงพื้นที่เบื้องต้นและค้นคว้างานวิจัยภาษาไทยถิ่นใต้ในจังหวัดสตูล (Sma - un, & Sma - un, 2016) แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ใช้ภาษาที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ อย่างเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะคำศัพท์ที่เป็นวัฒนธรรมระดับรากเหง้า อาทิ คำว่า “หนับเพลลา” “แม่เสื้อ” “กาแปด” รวมไปถึงคำศัพท์เกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบปฏิบัติที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน เช่น วัฒนธรรมการปลูกข้าว การเลี้ยงสัตว์ การแต่งงาน เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยด้านภาษาถิ่นในหลายงานยังแสดงผลการศึกษาที่ระบุว่าอัตลักษณ์ชุมชนสามารถสะท้อนผ่านภาษาที่คนในชุมชนใช้และยังสามารถรวมใจให้คนในชุมชนกลับมารักษาและใช้ภาษาถิ่นของตนอย่างภาคภูมิใจอีกด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและนับถือศาสนาพุทธ และใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน โดยวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาด้วยทฤษฎี

การจัดกลุ่มความหมาย เพื่อให้เห็นการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งการใช้คำศัพท์ของผู้ใช้ภาษาทุกกลุ่มย่อมแสดงความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน และกลุ่มผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้ในชุมชนตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ก็ย่อมมีคำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาแห่งท้องถิ่นเอาไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มคนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ซึ่งภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอามาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาได้ ดังนั้นภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง (Na Thalang, 1997)

คำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง คำศัพท์ที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ หรือความชัดเจนของกลุ่มชน

คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ หรือความชัดเจนของกลุ่มชน

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีการจัดกลุ่มความหมาย (Semantics Field Theory)

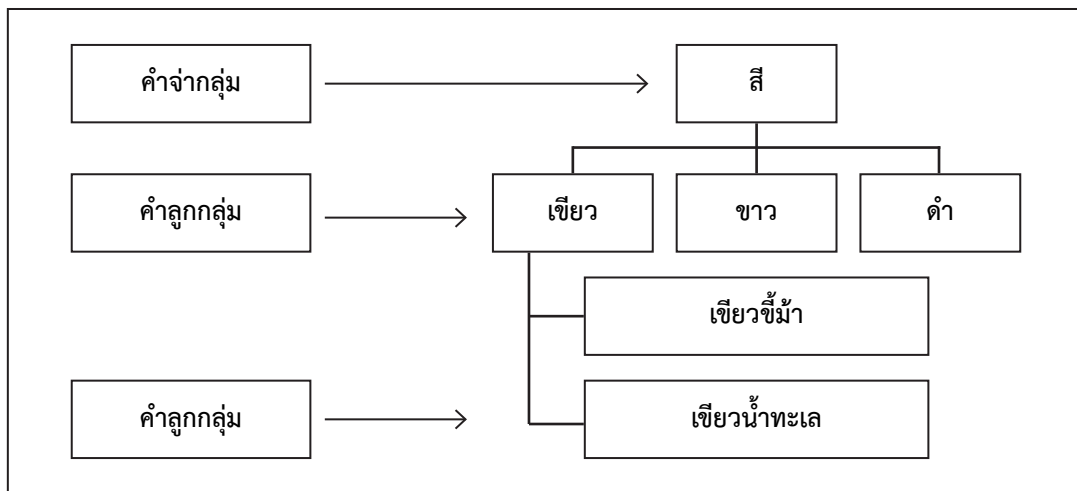
มุ่งเน้นการวิเคราะห์และอธิบายความหมายของภาษาในระดับคำ โดยมองว่าความหมายของคำจะมาจากความสัมพันธ์กับความหมายของคำอื่น ๆ การจัดกลุ่มคำศัพท์ด้วยความสัมพันธ์กันทางความหมายนั้นจะอยู่ภายใต้อรรถเขต (Semantics Field) และมโนทัศน์ (Concept) เดียวกัน ซึ่งคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาจะมีโครงสร้างของระบบไวยากรณ์หรือระบบเสียงในแต่ละภาษา โดยคำแต่ละคำไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์ทางด้านความหมายกับความหมายของคำอื่น ๆ รวมกันเป็นองค์ประกอบของกลุ่มที่อยู่สูงขึ้นไปจนในที่สุดอาจจัดคำทั้งหมดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันได้ และคำในแต่ละกลุ่มจะแยกจากกันอย่างเด็ดขาด หากคำหนึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มทางความหมายหนึ่งแล้ว จะไม่ปรากฏในกลุ่มทางความหมายหนึ่ง ยกเว้นคำพ้องรูป (Homonym) (Trier, 1931 อ้างถึงใน Saralamba, 2015)

ทฤษฎีการจัดกลุ่มทางความหมายนี้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Paradigmatic Relation) อันได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยที่ปรากฏในประโยคหรือข้อความกับหน่วยอื่น ๆ ในภาษาที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ปรากฏในประโยคหรือข้อความนั้น และคำเหล่านี้สามารถปรากฏแทนที่กันได้ เช่น คำว่า “เดิน” ในประโยค “เขาเดิน” มีความสัมพันธ์กับนอน, วิ่ง ฯลฯ ซึ่งไม่ได้ปรากฏในประโยคนั้น แต่เป็นคำที่สามารถปรากฏแทนที่กันได้เป็น “เขานอน” เขาวิ่ง คำเหล่านี้จึงจัดเป็นคำประเภทเดียวกัน คือ เป็นคำกริยาด้วยแนวความคิดนี้ นักอรรถศาสตร์ เชื่อว่าคำศัพท์ต่างๆ ในภาษามีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมาย ทำให้สามารถจับกลุ่มกัน ทางความหมายได้ คำว่า “เดิน” “นอน” และ “วิ่ง” ต่างมีความหมายแสดงอาการของสิ่งมีชีวิต

จึงสามารถจัดอยู่ในกลุ่มทางความหมายเดียวกัน คือกลุ่มคำที่มีความหมายแสดงอาการของสิ่งมีชีวิต (Lehrer, 1974 อ้างถึงใน Saralamba, 2015)

2. ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในลักษณะของคำลูกกลุ่ม (Hyponymy)

คำลูกกลุ่ม (Hyponym) หมายถึง คำที่หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคำจ่ากลุ่ม (Hypernym) ที่มีคุณสมบัติร่วมของคำที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เช่น “แมว” และ “หมา” เป็นคำลูกกลุ่ม ซึ่งมีคำว่า “สัตว์” เป็นคำจ่ากลุ่ม นอกจากนี้คำลูกกลุ่มสามารถมีหลายชั้นได้ เช่นคำว่า “เขียวขี้ม้า” “เขียวน้ำทะเล” เป็นลูกกลุ่มของคำลูกกลุ่ม “สีเขียว” ซึ่งมีคำจ่ากลุ่ม “สี” อยู่ในระดับชั้นสูงสุด (Panyametheekul, 2006)

ภาพ 1 แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในลักษณะของคำลูกกลุ่ม “สี”
ที่มา: ดัดแปลงจาก Panyametheekul (2006)

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและมีวิธีดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยทางภาษาศาสตร์ดังแนวทางต่อไปนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เจาะจงพื้นที่ในการวิจัย คือ หมู่บ้านนาข่าเหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนและต้องการสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจและมีเรื่องเล่าในอดีตที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีความยึดเหนี่ยวเป็นกลุ่มก้อนอย่างชัดเจน

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการเล่าเรื่องราวของชุมชนและให้ข้อมูลคำศัพท์โดยใช้แนวคิดของสมทรง บุรุษพัฒน์ (Burutphat, 2000) ดังนี้

2.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บอกภาษาเพศชาย 1 คน และผู้บอกภาษาเพศหญิง 1 คน โดยตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของราษฎรชาวบ้านที่ได้รับ การยอมรับจากคนในชุมชน และเข้าเกณฑ์คุณสมบัติของผู้บอกภาษาดังข้อ 2.2 จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเชิงลึกกับชาวบ้านในชุมชนอีกรอบ

2.2 คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง

- 1) กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นบุคคลที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ของภาษาถิ่นนั้นมาแต่กำเนิด
- 2) กลุ่มตัวอย่างไม่มีการโยกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น
- 3) กลุ่มตัวอย่างที่มีคู่สมรส คู่สมรสต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน
- 4) บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างเป็นคนในท้องถิ่นนั้นมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกัน
- 5) กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 70 ปีขึ้นไป
- 6) ผู้บอกภาษามีอวัยวะในการออกเสียงครบสมบูรณ์และยังใช้งานได้ดี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 เครื่องมือ คือเครื่องมือสำหรับการสอบถามประวัติส่วนตัวและเครื่องมือสำหรับใช้เก็บข้อมูลที่ต้องการศึกษา

เครื่องมือสำหรับใช้เก็บข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหมวดหมู่ของกลุ่มคำศัพท์ไว้จำนวน 6 หมวด คำศัพท์ คือ คำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารและวิธีการทำอาหาร คำศัพท์เกี่ยวกับต้นไม้พืชพรรณ คำศัพท์เกี่ยวกับอาชีพและการประกอบอาชีพ คำศัพท์เกี่ยวกับยารักษาโรค และคำศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อทางคติชนวิทยา และใช้คำถามปลายเปิดทั้งสิ้น 22 คำถาม ซึ่งคำถามดังกล่าวได้ปรับมาจากที่ผู้วิจัยสำรวจภาคสนามเบื้องต้น เช่น “ถ้าคนในบ้านป่วยจะใช้อะไรเป็นยาได้บ้าง” “ในอดีตถ้าคนในบ้านป่วยจะทำอย่างไร และมีอะไรที่ใช้รักษาโรคได้บ้าง” “ในชุมชนมีคำสั่งสอนของคนเฒ่าคนแก่อะไรบ้างที่มักใช้จะสอนลูกหลาน” เป็นต้น

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล จากนั้นผู้วิจัยจะนำคำศัพท์ที่ปรากฏในภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์ต่อตามแนวทางการศึกษาคำศัพท์ ซึ่งจะปรากฏเป็นผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่สองคือ การวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการวิจัยทั้งสองวัตถุประสงค์เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาซึ่งปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาที่ละวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ผลการวิจัยในส่วนของการศึกษาคำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูลพบว่ามี 8 ลักษณะ คือ การตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษ อาหารและวิธีการทำอาหาร อาชีพและวิธีการประกอบอาชีพ ต้นไม้พืชพรรณ โรคและยารักษาโรค ความเชื่อทางคติชนวิทยา คำสอน การละเล่น และเทศกาลวันสำคัญ

จากข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละเรื่อง ผู้วิจัยนำมาคัดเลือกคำศัพท์เพื่อใช้สำหรับวิเคราะห์คำศัพท์ซึ่งคำศัพท์จะต้องเป็นคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูลที่สะท้อนภูมิปัญญาในลักษณะของการใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ หรือความจัดเจนของกลุ่มชน ดังแสดงในผลการศึกษาข้อที่ 2 ลำดับถัดไป

2. การวิเคราะห์การใช้คำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล

การวิเคราะห์การใช้คำศัพท์ภูมิปัญญาในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาทั้งหมด 96 คำ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำศัพท์ตามแนวคิดเรื่องการจัดกลุ่มความหมายได้คำจากกลุ่มทั้งหมด 8 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกบุคคล กลุ่มคำเรียกกริยาอาการ กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ กลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์ กลุ่มคำเรียกอาหาร กลุ่มคำเรียกเกี่ยวกับความเชื่อ กลุ่มคำเรียกการละเล่น และกลุ่มคำเรียกการเกล้าผม ซึ่งคำจากกลุ่มแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยคำลูกกลุ่มในแต่ละระดับแตกต่างกัน ดังแสดงในรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลุ่มคำเรียกบุคคล

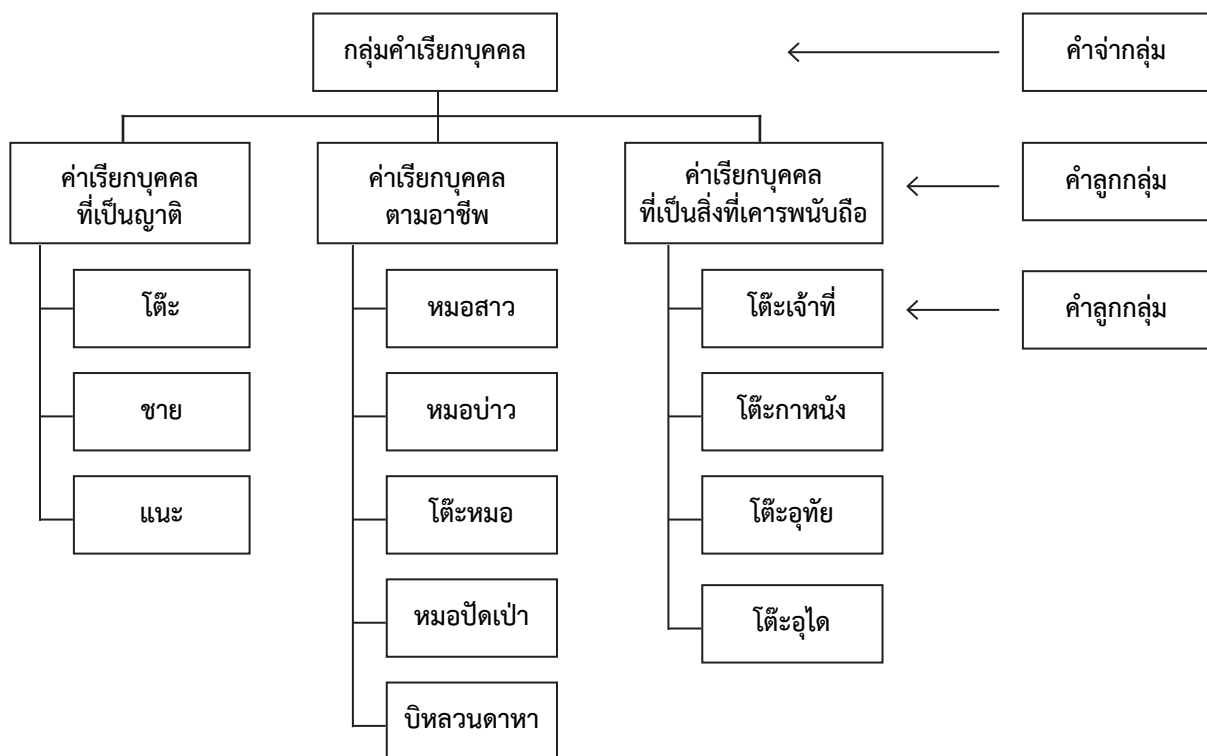
คำศัพท์เกี่ยวกับคำเรียกบุคคล พบจำนวน 12 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้อีก 3 กลุ่ม คือ คำเรียกบุคคลที่เป็นญาติ การเรียกบุคคลตามอาชีพ และคำเรียกบุคคลที่เป็นสิ่งที่เคารพนับถือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 คำเรียกบุคคลที่เป็นญาติ พบจำนวน 3 คำ คือ คำศัพท์ โຕະ /toʔ⁴⁴/ คือ ปู่หรือตา คำศัพท์ ชาย /chaaʔ⁴⁵/ คือ ตาหรือยาย และ คำศัพท์ แนะ /nɛɛʔ⁴⁴/ คือ ทวด

2.1.2 คำเรียกบุคคลตามอาชีพ พบจำนวน 5 คำ คือ คำศัพท์ หมอบ่าว /mɔw⁴⁵ baaw³⁴/ คือ เพื่อนเจ้าบ่าว 2) คำศัพท์ หมอสาว /mɔw⁴⁵ saw⁴⁵/ คือ เพื่อนเจ้าสาว คำศัพท์ โຕະหมอ /toʔ⁴⁴ mɔw⁴⁵/ คือ คนเฒ่าคนแก่ที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ การขอพร คลอดบุตร การแต่งงาน และทำพิธีหากมีใครในชุมชนเจ็บป่วย คำศัพท์ หมอปิดเป่า /mɔw⁴⁵ pat⁴⁵ paw³⁴/ คือ บุคคลที่ดูแลเรื่องการเจ็บป่วยของคนในชุมชน และคำศัพท์ บิหลวนดาหา /bi⁴⁵ luan⁴⁵ daa³⁴ haa⁴⁵/ คือ บุคคลที่ชอบการแสดงชอบร้องรำทำเพลงเป็นคนสนุกสนาน

2.1.3 คำเรียกบุคคลที่เคารพนับถือ พบจำนวน 4 คำ คือ คำศัพท์ โຕະเจ้าที่ /toʔ⁴⁴ caaw⁴⁵ thii³²/ คือ เจ้าที่ที่คอยดูแลไร่นา คำศัพท์ โຕະกาหนัง /toʔ⁴⁴ kaaw³⁴ naŋ⁴⁵/ กับ โຕະอุทัย /toʔ⁴⁴ ʔu⁴⁵ thaʔ³²/ คือ บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วแต่คนในชุมชนยังเคารพนับถือ ซึ่งได้สถิตอยู่ที่เกาะตาลหะ ชาวบ้านเชื่อว่าหากมีวัวหรือควายที่เจ็บป่วย ต้องพาขึ้นไปให้โຕະที่เกาะตาลหะรักษาแล้ววัวควายจะหาย เมื่อวัวควายหายแล้วก็ต้องเอาไก่ต้ม ข้าวเหนียว ขึ้นไปแสดงเช่นไหว้ คำศัพท์ โຕະอุไต /toʔ⁴⁴ ʔu⁴⁵ daʔ³⁴/ ในอดีตโຕະอุไตซึ่งมีนิสัยชอบสูบบุหรี่มวนใหญ่ แล้วเสียบไว้ที่บันได เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว ชาวบ้านก็ยังเคารพนับถือหากต้องการสิ่งใดก็จะมาบนบานกับโຕະอุไต เมื่อสำเร็จสมปรารถนาก็นำบุหรี่ปูไปแก้บน

กลุ่มคำเรียกบุคคลข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามลำดับของการจัดกลุ่มความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกบุคคล
ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 2 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีคำเรียกบุคคลเป็นคำจากกลุ่ม ประกอบด้วย คำลูกกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกบุคคลที่เป็นญาติ กลุ่มคำเรียกบุคคลตามอาชีพ และกลุ่มคำเรียกบุคคลที่เป็น สิ่งเคารพนับถือ และในแต่ละกลุ่มคำลูกกลุ่มจะมีคำลูกกลุ่มที่เป็นสมาชิกย่อยของแต่ละคำลูกกลุ่มอีกระดับหนึ่ง จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนถึงการใช้คำศัพท์ภูมิปัญญาที่ว่า ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล จะให้ความสำคัญกับการนับถือผู้อาวุโสของครอบครัว เพราะคำที่แสดงการเรียกญาติที่เป็นผู้ใหญ่จะถูกนำไปใช้กับคำศัพท์อื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและเป็นบุคคลที่คนในชุมชนเคารพนับถือ เช่น “โตะหมอ” ซึ่งหมายถึง คนเฒ่าคนแก่ที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้นำคำว่า “โตะ” ที่หมายถึง ปู่หรือตา มาประกอบกับคำว่า “หมอ” นอกจากนี้ยังนำคำว่า “โตะ” มาประกอบกับชื่อเฉพาะของบุคคล เพื่อแสดงว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนมีอำนาจและมีหน้าที่ปกป้องดูแลคนในชุมชน แม้ว่า จะเสียชีวิตไปแล้วแต่คนในชุมชนยังเคารพและระลึกถึง

นอกจากนี้ คำเรียกบุคคลตามอาชีพยังสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่ว่า บุคคลที่มีอาชีพหรือหน้าที่ ใดหน้าที่หนึ่งมักจะมีคำศัพท์ “หมอ” ประกอบด้วย อาชีพ หมอสาว หมอบ่าว หมอปิดเป่า โตะหมอ ซึ่งมีนัยเชิง อุปลักษณ์ว่า หมอ เปรียบเสมือนบุคคลที่คอยช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือทางกาย ทางใจ หรือ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งการใช้คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านี้แสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ใช้ภาษาในแง่ที่ว่า คำเรียก บุคคลจะสามารถผูกใจและรวมใจของคนในชุมชนที่ต่างมีความเคารพนับถือในเรื่องเดียวกัน ให้เชื่อใจและประพฤติ ตนในทิศทางที่เหมาะสมเดียวกัน

2.2 กลุ่มคำเรียกกริยาอาการ

คำศัพท์เกี่ยวกับกริยา พบจำนวนทั้งสิ้น 17 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้อีก 2 กลุ่มใหญ่ คือ คำกริยา ที่แสดงอาการของคนและคำกริยาที่แสดงอาการของสัตว์ ดังนี้

2.2.1 คำกริยาที่แสดงอาการของคน

คำกริยาที่แสดงอาการของคน พบจำนวน 12 คำ สามารถจัดกลุ่มคำศัพท์เป็นกลุ่มย่อยได้อีก 3 กลุ่ม คือ คำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน คำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม และคำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1.1 คำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน พบจำนวน 3 คำ คือ คำศัพท์ บิสัน /bi²¹ san⁴⁵/ คือ การเป็นญาติด้วยการแต่งงาน คำศัพท์ กินเหนียว /kin³⁴ niaw⁴⁵/ คือ การจัดงานแต่งงาน การใช้คำศัพท์ว่า กินเหนียว เนื่องจากในงานแต่งงานจะต้องมีขนมที่ทำจากข้าวเหนียวกวนกับน้ำอ้อยไว้ให้แขก ที่มาร่วมงาน ชาวบ้านจึงใช้คำศัพท์ กินเหนียว มาใช้เรียกแทนการแต่งงาน และเข้าใจในความหมายโดยทั่วกัน และ คำศัพท์ ยกขร่า /jok²¹ khraa⁴⁵/ คือ การยกส่วนหนึ่งของตัวบ้านออกมาใช้ในพิธีแต่งงาน ลักษณะของขร่าจะมี ลักษณะเป็นเสา 4 ต้น และมุงหลังคาคล้ายกับศาลา

2.2.1.2 คำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม พบจำนวน 6 คำ คือ คำศัพท์ อาช /Paaz²³/ คือ การเข้าทรงหาโรคด้วยพิธีกรรมทางด้านความเชื่อ คำศัพท์ ไปแก่ /paj³⁴ kee⁴⁴/ คือ การไปแก้บน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะไปแก้บนด้วยเนื้อวัวและเนื้อแพะ คำศัพท์ ปิด /pat²¹/ คือ การทำมนต์คาถา และใช้มือปิดเป่า ไปตามร่างกายของผู้ป่วยเพื่อให้หายจากโรคที่เป็นอยู่ คำศัพท์ ชุบเทียน /chup²¹ thian³²/ คือ การทำพิธีหาโรค คำศัพท์ ลงหาเพชร /lon³² haa⁴⁵ pheet²¹/ คือ การทำพิธีหาโรค และคำศัพท์ ทำหมาก /tham³² maak⁴⁵/ คือ การทำพิธีหาโรค

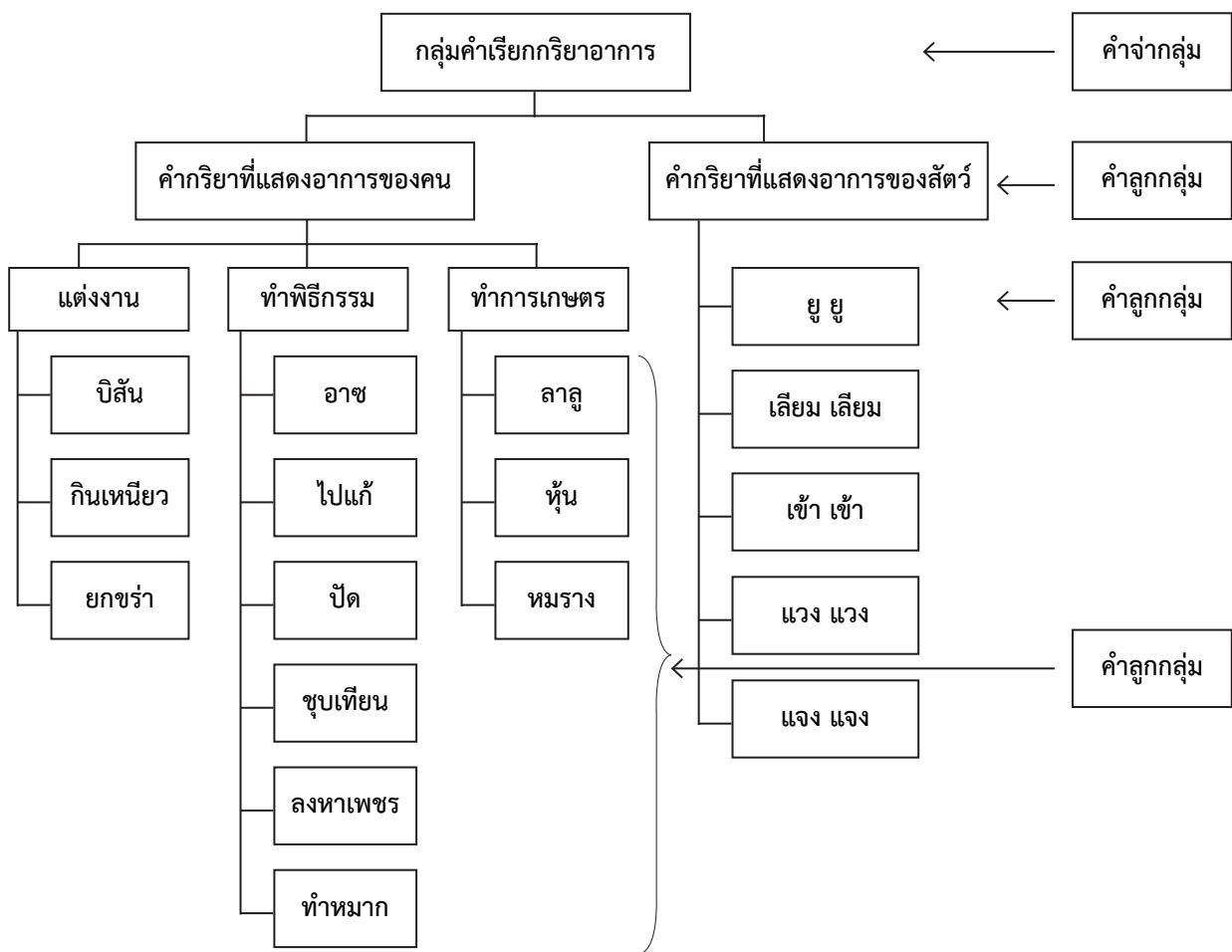
2.2.1.3 คำกริยาที่แสดงอาการของคนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร พบจำนวน 3 คำ คือ คำศัพท์ ลาลู /laa³² luu³²/ คือ การรวมกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คำศัพท์ หุ่น /hun⁴⁴/ คือ การลงทุนลงแรงร่วมกันใน การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในบริบทของชุมชนตำบลเขาขาว จะมีการหุ่นกันทำนา การที่เราไปช่วยกันทำนาของใครก่อน เมื่อเสร็จจากนาของคนนั้นแล้วคนนั้นจะช่วยกันทำนาของเราบ้าง ถือว่าเป็นการบริหารจัดการที่จะช่วยให้

การทำงานเสร็จเร็วขึ้น และคำศัพท์ หมราง /mraaŋ⁴⁵/ คือ การขุดดินเพื่อทำนา เนื่องจากการอพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่ ชาวบ้านจะต้องขุดกลางต้นไม้ใบหญ้าในที่ดินนั้นเพื่อทำเป็นแปลงนา ซึ่งลักษณะการขุดทำเพื่อทำแปลงนาจะเรียกว่า “หมรางนา” และจะได้ที่ดินในลักษณะเป็นแปลงสี่เหลี่ยมเรียกว่าบั้ง

2.2.2 คำกริยาที่แสดงอาการของสัตว์

คำศัพท์ที่เป็นคำกริยาแสดงอาการของสัตว์ พบจำนวน 5 คำ คือ คำศัพท์ ยู ยู /juu³² juu³²/ คือ คำเรียกให้วัวหยุดเดิน คำศัพท์ เลียม เลียม /liam³² liam³²/ คือ คำเรียกให้ควายหยุดเดิน คำศัพท์ เข้า เข้า /khaaw⁴⁴ khaaw⁴⁴/ คือ คำเรียกให้วัวควายไถนา คำศัพท์ แวง แวง /weeŋ³² weeŋ³²/ คือ คำเรียกที่บอกว่าดินติดคันไถมากเกินไป และคำศัพท์ แจง แจง /cweeŋ³⁴ cweeŋ³⁴/ คือ คำเรียกให้วัวควายเอาดินที่ติดคันไถออกไป

กลุ่มคำเรียกกริยาอาการข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามลำดับของการจัดกลุ่มความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 3 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกกริยาอาการ
ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 3 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกกริยาอาการเป็นคำจำกัดกลุ่ม ประกอบด้วยคำลูกกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำกริยาที่แสดงอาการของคนและกลุ่มคำกริยาอาการที่แสดงอาการของสัตว์ คำลูกกลุ่มคำกริยาที่แสดงอาการของคนประกอบด้วยคำลูกกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำกริยาที่เกี่ยวข้อง

การแต่งงาน กลุ่มคำกริยาที่เกี่ยวกับการทำพิธีกรรม และกลุ่มคำกริยาที่เกี่ยวกับการทำเกษตร ส่วนคำกริยาที่แสดงอาการของสัตว์ มีสมาชิกที่ประกอบด้วยคำลูกกลุ่มจำนวน 5 คำ

คำศัพท์กลุ่มคำกริยาอาการที่ประกอบกลุ่มคำแสดงอาการของคนจะสะท้อนภูมิปัญญาในด้านการพึ่งพาอาศัย ซึ่งเห็นได้จากคำศัพท์ “ลา ลู หุ่น ยกขร่า” คำศัพท์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การทำงานจะต้องช่วยเหลือและร่วมมือร่วมใจกันทั้งชุมชนจึงจะทำให้งานเสร็จเร็วขึ้น และจะหมุนเวียนสลับกันไปช่วยงานตามค้ำนั้นสัญญา

คำศัพท์ “หมรวงนา” สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในด้านการจัดการทรัพยากรของ ชุมชน เนื่องจากการหมรวงนาคือการขุดดินทำเพื่อทำแปลงนาเป็นแปลงสี่เหลี่ยมซึ่งคนได้เรียกว่า “บั้งนา” การขุดแปลงนาเป็นรูปสี่เหลี่ยมตั้งแต่การตั้งรกรากเพื่อให้สามารถจัดสรรที่ดินอย่างยุติธรรมโดยสามารถวัดกะประมาณขนาดของแปลงนาของแต่ละคนได้ง่าย ยิ่งไปกว่า การหมรวงนาเป็นแปลงสี่เหลี่ยมจะสะดวกต่อการส่งน้ำเข้านาที่จะสามารถระบายน้ำเข้านาอย่างทั่วถึงทุกแปลงด้วย

คำศัพท์ “กลุ่มคำกริยาที่เกี่ยวกับการทำพิธีกรรม” สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคของคนในชุมชน เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่สามารถเข้าถึงการรักษาที่โรงพยาบาล คนในชุมชนจะรักษาตนเองโดยอาศัยประสบการณ์ของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน รวมถึงคนที่เคยจำเรียนวิชาทางด้านไสยศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งคำศัพท์สะท้อนให้เห็นถึงการทำพิธีกรรมทางด้านความเชื่อหรือ การใช้มนต์คาถาในการรักษา เช่นคำว่า “อาช ปัด ชุบเทียน ลงหาเพชร ทำหมาก” ซึ่งความเชื่อว่าจะได้รับการรักษาหรือการดูแลจากหมอปัดเป่าอาจช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาทางจิตใจซึ่งจะส่งผลให้ร่างกายแข็งแรงขึ้นในลำดับต่อมา และนอกจากนี้ หากคนในชุมชนเคยร้องขอความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นการรักษาโรคหรือเรื่องเดือดร้อนใด ๆ หากรักษาหายแล้วหรือหมดทุกข์ภัยจากเรื่องใดแล้ว บุคคลดังกล่าวจะต้องนำสิ่งของ “ไปแก้” หรือต้องแก้บน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยขัดเกลาให้คนในชุมชนต้องรู้จักตอบแทนบุญคุณและไม่ลืมว่าเคยได้รับความเชื่อเหลือไว้อย่างไร

ที่น่าสนใจอีกหนึ่งประเด็นหนึ่งคือ กลุ่มคำกริยาอาการที่แสดงอาการของสัตว์ ผลการศึกษาพบจำนวน 5 คำ คือ “ยู ยู” “เลียม เลียม” “เข้า เข้า” “แวง แวง” และ “แฉง แฉง” ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาในด้านการเลี้ยงสัตว์ โดยการใช้คำศัพท์ที่แสดงกริยาของสัตว์จะสะท้อนให้เห็นว่า แม้วัวควายจะเป็นสัตว์เลี้ยงแต่ก็เข้าใจภาษาของมนุษย์ นั่นแสดงว่าวัวควายก็เปรียบดังสมาชิกหนึ่งของครอบครัว ดังนั้น ควรเลี้ยงดูและให้พักผ่อนตามความเหมาะสม วัวควายจึงจะทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างวัวควายที่ใช้ทำการเกษตรกับคนในชุมชนลดน้อยลง ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารหรือกิจกรรมอื่น ดังนั้นคำศัพท์ที่ใช้สั่งวัวควายมาตั้งแต่อดีตจึงไม่ค่อยใช้พูดกันในปัจจุบันแล้ว

2.3 กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้

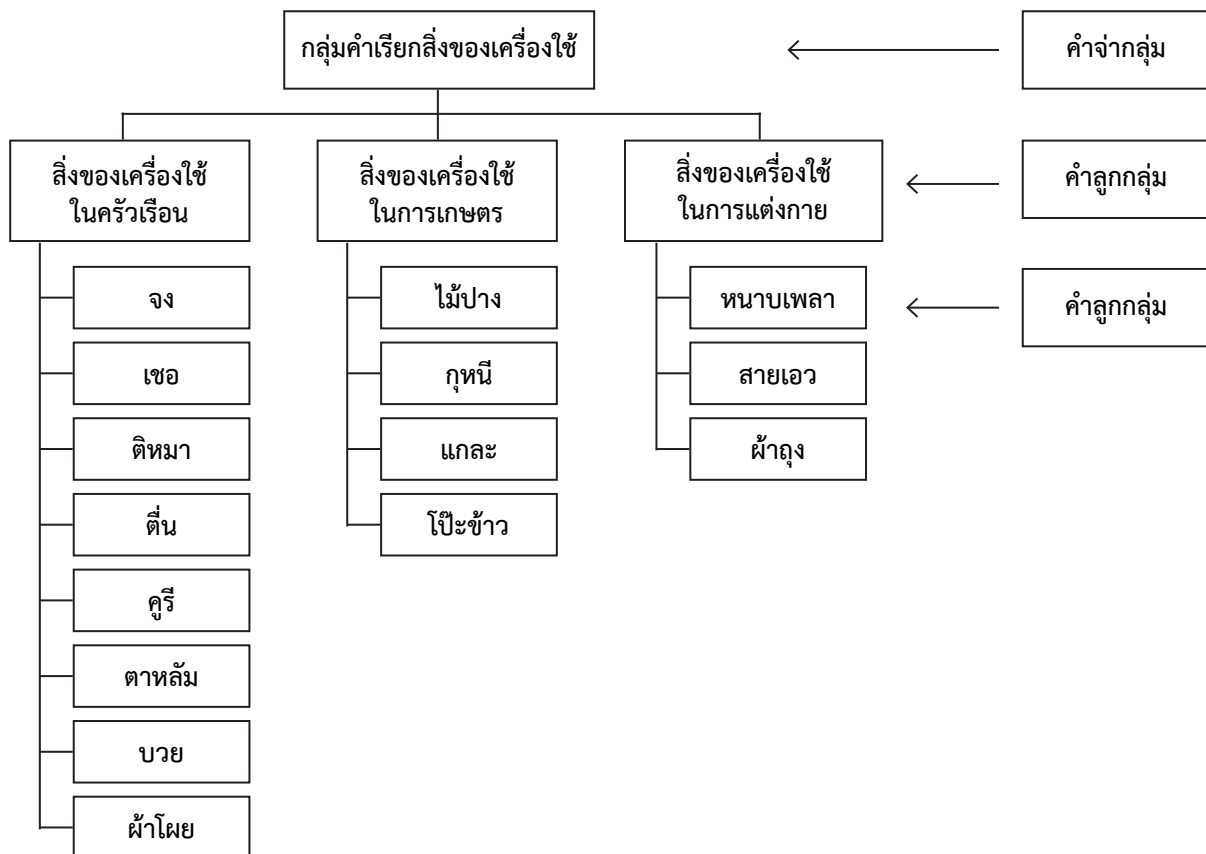
คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ พบจำนวนทั้งสิ้น 15 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้อีก 3 กลุ่ม คือ สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน สิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร และสิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน พบจำนวน 8 คำ คือ คำศัพท์ จง /cong³⁴/ คือ ตะกร้าใบเล็ก ๆ ที่ทำจากใบเตยทะเล คำศัพท์ เซอ /chx³²/ หรือ ตะกร้าใบใหญ่ สานจากใบเตยทะเล คำศัพท์ ตีหมา /ti⁴⁵ maa⁴⁵/ คือ ถังตักน้ำที่ทำจากกาบหมากและใช้เชือกผู่วัว ใช้สำหรับตักน้ำจากบ่อหรือแม่น้ำลำคลอง คำศัพท์ ติ้น /tin³⁴/ คือ ถังปิ้ง คำศัพท์ คูรี /khuu³² rii³²/ คือ โองเก็บน้ำ คำศัพท์ ตาหลัม /taa³⁴ lam⁴⁵/ คือ ถาด คำศัพท์ บวย /buj³⁴/ คือ ชัน และคำศัพท์ ผ่าผอย /phaa⁴⁴ phooj⁴⁵/ คือ ผ่าห่ม

2.3.2 สิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร พบจำนวน 4 คำ คือ คำศัพท์ ไม้ปาง /maaj⁴⁴ paan³⁴/ คือ ไม้ง่าม ชาวบ้านเชื่อว่าไม้ปางหรือไม้ง่าม คือสัญลักษณ์ของรวงข้าว การที่นำไม้ปางไปปักไว้ที่นาข้าวจะทำให้ข้าวออกรวงใหญ่ เมล็ดเยอะ และแข็งแรง คำศัพท์ กุหนี /ku⁴⁵ nii⁴⁵/ คือ กระจอบป่าน คำศัพท์ แกละ /kleɛ⁴⁴/ คือ อุปกรณ์เก็บข้าวชนิดหนึ่ง ใช้เก็บข้าวที่ลรวง เมื่อได้เต็มกำมือจึงมัดข้าวรวมกันไว้ คำศัพท์ โปะข้าว /po⁴⁵ khaaw⁴⁴/ คือ ห้องสำหรับเก็บข้าวเปลือก

2.3.3 สิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกาย พบจำนวน 3 คำ คือ คำศัพท์ หนาบเพลลา /naap45 phlaw32/ คือ กางเกง คำศัพท์ สายเอว /saaj⁴⁵ ʔeew³⁴/ คือ เข็มขัด และคำศัพท์ ผ้าถุง /phaa⁴⁴ thuŋ⁴⁵/ คือ โสร่งผู้ชาย หรือผ้าถุงผู้หญิง

กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามลำดับของการจัดกลุ่มความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้
ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 4 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้เป็นคำจากกลุ่มประกอบด้วยคำลูกกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร และกลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกาย โดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่ประกอบด้วยคำลูกกลุ่มอีกต่อหนึ่ง

กลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้สะท้อนภูมิปัญญาในด้านการนำวัสดุในท้องถิ่นมาผลิตของใช้ที่จำเป็นอย่างเช่น “จิง” “เซอ” “ติหมา” ซึ่งสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้จะใช้ในครัวเรือนและผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น กล่าวคือ “จิงกับเซอ” ทำจากใบเตยทะเล เนื่องจากผู้บอกภาษาได้อธิบายว่า แต่เดิมบริเวณชุมชนจะมีต้นเตยทะเลขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วน “ติหมา” ซึ่งทำมาจากกาบใบของต้นหมาก ซึ่งเป็นต้นไม้ที่นำผลมารับประทานมาแต่อดีต ติหมาก็เป็นอุปกรณ์ที่ใช้อย่างแพร่หลายในบริเวณภาคใต้ และ “บวย” ซึ่งแต่เดิมทำจากกะลามะพร้าว หลังจากนำเนื้อมะพร้าวไปใช้สำหรับทำอาหารแล้ว ก็จะนำกะลามะพร้าวมาขูดให้สะอาด ผูกไว้กับไม้จับด้ามยาว ก็สามารถ

นำมาใช้สำหรับต้มน้ำ ใช้ในครัวเรือนได้ ต้นมะพร้าวถือเป็นต้นไม้ท้องถิ่นของภาคใต้ สามารถขึ้นและเติบโตได้ทุกพื้นที่ การประกอบอาหารก็มักจะมีส่วนประกอบของมะพร้าวจึงทำให้มีกะละมะพร้าวสำหรับนำมาตัดแปลงทำของใช้ได้อย่างมากมาย

ภูมิปัญญาในการดัดแปลงสิ่งของเหลือใช้มาเป็นของใช้ในครัวเรือนอีกหนึ่งอย่างคือ “ดิน” เป็นถึงน้ำที่ท่ามาจากถังปี๊บเหลือใช้ ด้วยการตัดฝาด้านบนออกให้เปิดโล่ง นำไม้ขนาดเหมาะสมมื่อมาเสียบขวางไว้ตรงกลาง เจาะยึดกับตัวถังให้แน่น ไม้ดังกล่าวทำไว้สำหรับถือหัว โดยส่วนใหญ่ดินจะมีขนาดใหญ่กว่า “ติหมา” จึงใช้สำหรับต้มน้ำจากแม่น้ำลำคลองมาเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน

ส่วนกลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตรสะท้อนภูมิปัญญาในด้านการปรับตัวเข้ากับภูมิอากาศของภาคใต้ เนื่องจากคำศัพท์ “แกละ” “โป๊ะข้าว” แสดงให้เห็นว่า ภาคใต้เป็นภาคที่มีอากาศร้อนแต่มีฝนตกชุกด้วยการทำนาจะต้องใช้แสงแดดเพื่อให้ข้าวเติบโตและในฤดูฝนที่มีปริมาณน้ำฝนมากทำให้ในนาข้าวมีน้ำท่วมขัง ชุมชนจะต้องปลูกข้าวสายพันธุ์ที่ทนต่อการแช่น้ำได้ แต่ในบางครั้งเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ในนาข้าวยังคงมีน้ำท่วมขังอยู่ การเก็บเกี่ยวจึงจำเป็นต้องเก็บที่ลระวงไม่สามารถเกี่ยวข้าวเป็นกำ ๆ ได้แบบภาคอื่น อุปกรณ์ที่จะช่วยในการเกี่ยวข้าวที่ลระวงก็คือ “แกละ” ซึ่งทำจากไม้ไผ่แผ่นบาง มีก้านไม้ไผ่เล็ก ๆ สำหรับเกี่ยวกับนี้ ตรงปลายแผ่นไม้ไผ่จะเสียบใบมีดคล้ายใบมีดโกน ชาวบ้านจะใช้แกละเกี่ยวข้าวที่ลระวง ๆ ซึ่งการเกี่ยวเกี่ยวข้าวของชุมชนจะใช้หลักการ “หูน” ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในกลุ่มคำศัพท์ที่ใช้เรียกกริยาอาการในการทำเกษตร หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จเรียบร้อย ข้าวที่อาจจะเปียกน้ำก็ต้องนำไปตากแดดเพื่อไล่ความชื้น ป้องกันไม่ให้ข้าวเน่าเสียเป็นรา การนำข้าวไปตากแดดจะทำติดต่อกันหลายวัน เมื่อข้าวแห้งดีแล้วก็จะไปเก็บไว้ใน “โป๊ะข้าว” ซึ่งเป็นสถานที่เก็บข้าวเปลือก การทำโป๊ะข้าวของคนใต้จะต้องสร้างไว้ในที่ที่ได้รับแสงแดดอย่างเต็มที่ และต้องปลูกขวางตะวันคือแสงแดดส่องฝาผนังทั้งสองด้านไม่ว่าจะเป็นช่วงเช้าหรือช่วงบ่าย เพราะจะช่วยทำให้โป๊ะข้าวแห้งและร้อนทำให้ข้าวเปลือกไม่เน่าเสีย

สุดท้ายกลุ่มคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกายจะเห็นได้ว่ามีสิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกายที่เป็นคำลูกกลุ่มจำนวนไม่มาก โดยส่วนใหญ่เป็นของใช้จำเป็นและคำศัพท์ที่สะท้อนถึงการรับวัฒนธรรมร่วมของวัฒนธรรมการแต่งกายของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ผ้าถุง การใช้สายเอวหรือเข็มขัด แต่ภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอสะทูน จังหวัดสตูล จะใช้คำเรียกกางเกงว่า “หนาบเพล หรือ หนับเพล” ซึ่งการใช้คำศัพท์ดังกล่าวจะปรากฏในอำเภอสะทูน จังหวัดสงขลาด้วย (Phaikhumnam, Manna, Chuchangwang, Prapairee, & Kophatthasirikul, 2023) แสดงให้เห็นถึงการถ่ายเทคำศัพท์ผ่านการติดต่อสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีต

2.4 กลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์

คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาเกี่ยวกับคำเรียกพืชพันธุ์ พบจำนวนทั้งสิ้น 22 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้อีก 2 กลุ่ม คือ คำเรียกพันธุ์ข้าว และคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 คำเรียกพันธุ์ข้าว พบจำนวน 5 คำ คือ คำศัพท์ ข้าวดอกข่า /khaaw⁴⁴ dɔɔk⁴⁴ khaa⁴⁵/ มีลักษณะเมล็ดจะมีขนาดยาว ข้าวสารสีน้ำตาลแดง ทนต่อโรค เป็นข้าวพันธุ์ดั้งเดิมที่ชาวบ้านนิยมปลูก คำศัพท์ ข้าวเข้มทอง /khaaw⁴⁴ khem⁴⁵ thɔɔŋ³²/ เป็นพันธุ์ข้าวที่ ลำต้นแข็งแรง ไม่ล้มง่าย และปลูกง่ายเพราะทนต่อโรค คำศัพท์ ข้าวเข้มเงิน /khaaw⁴⁴ khem⁴⁵ hɔŋ³²/ มีลักษณะเมล็ดเล็กเรียวยาวเมื่อนำไปหุงจะนุ่ม รสชาติอร่อย สวนใหญ่ปลูกไว้รับประทานในครัวเรือน คำศัพท์ ข้าวดอกมุด /khaaw⁴⁴ dɔɔk⁴⁴ mut²¹/ เป็นพันธุ์ข้าวเหนียวเมล็ดเล็กป้อม ไม่ค่อยนิยมปลูกกันมากนัก ส่วนใหญ่ปลูกไว้สำหรับใช้ประกอบอาหารในเทศกาลต่าง ๆ และ คำศัพท์ ข้าวพญาหยุดข่าง /khaaw⁴⁴ pha⁴⁵ jaa³² jut²¹ chaang⁴⁴/ เป็นพันธุ์ข้าวที่มีเมล็ดใหญ่และให้รวงเยอะ

2.4.2 คำเรียกพืชที่ใช้ในครัวเรือน คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการนำพืชพันธุ์ต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน พบจำนวนทั้งสิ้น 2 คำ ดังนี้ คำศัพท์ ทางยาหนัด /thaang³² jaa³² nat⁴⁵/ คือก้านของใบสับปะรดนำมาชุบให้เหลือเส้นใย จากนั้นนำไปผสมกับขี้ผึ้งจะสามารถใช้ทำด้ายเย็บผ้าได้ และคำศัพท์ ต้นหนูด /tɔn⁴⁴

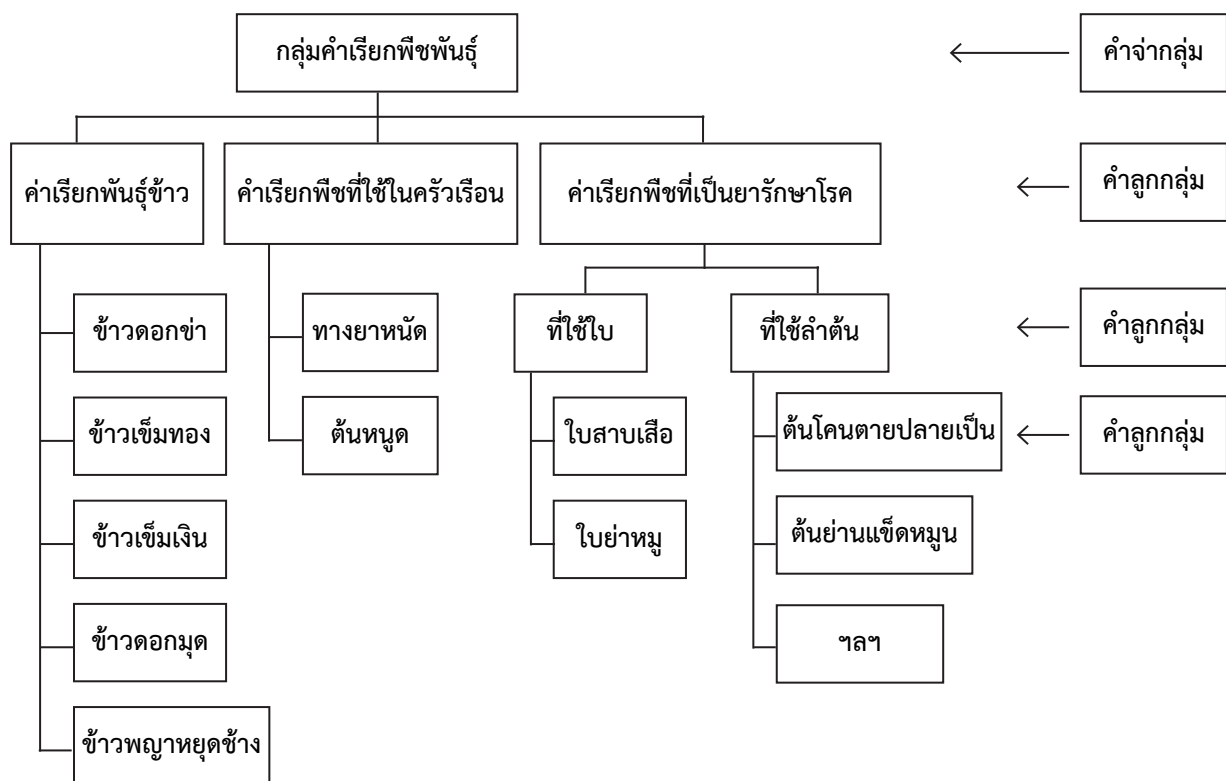
nuut⁴⁵/ เป็นต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม นำน้ำมันที่ได้มาใส่ผมมวยแล้วจะทำให้ผมหอมนาน นอกจากนี้ยังใช้ทำแป้งได้ด้วย โดยการนำดินเหนียวมาขูดร่วมกับต้นเตยหอมแล้วใส่แป้งข้าวเหนียว จากนั้นนำไปตากแดดก็ได้แป้งสำหรับทาหน้า

2.4.3 คำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรค คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการนำพืชพันธุ์ต่าง ๆ มาใช้รักษาโรค โดยนำส่วนต่าง ๆ ของพืชมารักษาโรค พบคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคทั้งสิ้น 15 คำ อย่างไรก็ตาม คำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคสามารถแบ่งกลุ่มย่อยตามส่วนประกอบของพืชที่ใช้รักษาโรคได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ คำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ใบ และคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ลำต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.3.1 คำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ใบ พบจำนวน 2 คำ คือ และคำศัพท์ ใบสบเสื่อ / baj³⁴ saap⁴⁴ swa⁴⁵/ นำใบของต้นสบเสื่อมาต้มเพื่อลดอาการไข้หรืออาการตัวบวม นอกจากใช้รักษาโรคแล้ว ชาวบ้านจะนำมาชงดื่มแก้ท้องอืด สามารถใช้ล้างคราบมันจะจากจานได้ดี คำศัพท์ ใบย่าหมู / baj³⁴ jaa³² muu⁴⁵/ คือ ใบของต้นฝรั่ง ใบอ่อน ๆ นำมากินแก้ท้องเสียได้

2.4.3.2 คำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ลำต้น พบจำนวน 15 คำ เช่น คำศัพท์ ต้นโคนตาย ปลายเป็น / tɔn⁴⁴ khoo³² taaj³⁴ plaaj³⁴ pen³⁴/ หรือ ต้นหญ้าน้ำคางเห่ เป็นพืชชนิดที่ไม่มีลำต้น แก้วความดันเบาหวานได้ และยังมีพืชอื่น ๆ อีกมากมาย หรือคำศัพท์ ต้นย่านแซ็ดหมูน / tɔn⁴⁴ jaan³⁴ khet⁴⁵ muun⁴⁵/ หรือ ต้นบอระเพ็ด ช่วยให้มีประทานอาหารได้ บำรุงร่างกาย และใช้ทาให้เด็กเล็ก ๆ หยุดกินนมแม่ เป็นต้น

กลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์ข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามลำดับของการจัดกลุ่มความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 5 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์
ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 5 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์เป็นคำจำกัดกลุ่ม ประกอบด้วยคำลูกกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกพันธุ์ข้าว คำเรียกพืชที่ใช้ในครัวเรือน และกลุ่มคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรค โดยกลุ่มคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคจะแบ่งกลุ่มย่อยเป็นกลุ่มคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ใบกับกลุ่มคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ลำต้นในการรักษา

กลุ่มคำเรียกพืชพันธุ์สะท้อนภูมิปัญญา 2 ประการ คือ ภูมิปัญญาในการทำนาและภูมิปัญญาในการรักษาโรค ผลการวิจัยในเรื่องคำเรียกพันธุ์ข้าวแสดงให้เห็นว่าชุมชนเข้าใจธรรมชาติของพันธุ์ข้าวซึ่งการคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่จะเพาะปลูกในแต่ละปีจะต้องคำนึงถึงปริมาณน้ำฝน สภาพดิน ภูมิประเทศของชุมชน จึงจะสามารถเพาะปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตตามต้องการ ซึ่งสายพันธุ์ข้าวที่ได้พบในงานวิจัยนี้เป็นพันธุ์ข้าวดั้งเดิมของชุมชน เช่น “ข้าวพันธุ์ดอกข่า” เป็นพันธุ์ที่ปลูกง่าย ทนต่อโรค และทนแดดทนฝน การที่ได้ชื่อว่าข้าวพันธุ์ดอกข่า เพราะข้าวสารสีขาวปนน้ำตาลแดงคล้ายดอกของต้นข่า ส่วนพันธุ์ข้าวพญาหยุดช้าง จะมีเมล็ดที่ใหญ่และให้รวงเยอะ ชาวบ้านเล่าว่าข้าวพันธุ์นี้ได้ชื่อว่า พันธุ์พญาหยุดช้าง เพราะถ้าแปลงนาใดที่ปลูกข้าวพันธุ์นี้ จะได้รวงที่สวยงามและแน่นทุ่งนา จนทำให้เจ้าเมืองหรือเจ้าพญาต้องให้ช้างหยุดเดินเพื่อลงไปดูความสมบูรณ์ของข้าวพันธุ์นี้ ดังนั้นคำเรียกพันธุ์ข้าวพญาหยุดช้างจึงถูกเรียกชื่อมาจากการเล่าเรื่องต่อ ๆ กันมาของคนในชุมชน จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ส่วนภูมิปัญญาที่สะท้อนผ่านกลุ่มคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคพบว่า มีจำนวนค่อนข้างมาก ซึ่งแสดงว่าชุมชนตำบลเขาขาวได้สะสมความรู้ในเรื่องการใช้พืชรักษาโรคมายาวนาน เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการจัดกลุ่มจะพบว่า พืชที่ใช้สำหรับเป็นยารักษาโรคสามารถใช้ได้ตั้งแต่ส่วนใบจนกระทั่งส่วนของลำต้น แต่โดยส่วนใหญ่จะใช้ลำต้นเป็นยาในการรักษาโรค เพราะพบคำศัพท์ที่ใช้เรียกพืชที่เป็นยารักษาโรคที่ใช้ลำต้นมากถึง 15 คำ

2.5 กลุ่มคำเรียกอาหาร

กลุ่มคำเรียกอาหารพบว่า มีจำนวน 15 คำ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 2 กลุ่ม คือ คำเรียกของคาวและคำเรียกของหวาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.5.1 คำเรียกของคาว

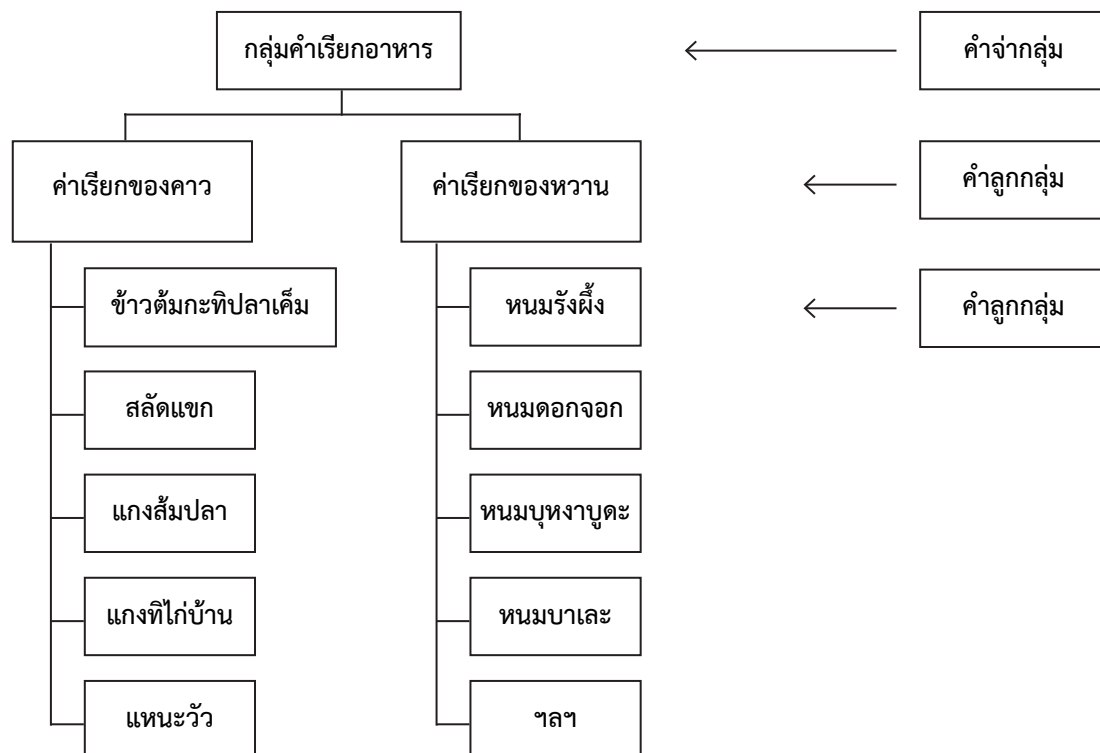
คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการรับประทานอาหารของชาวบ้านตำบลเขาขาวที่น่าสนใจและชาวบ้านในสมัยโบราณมักจะทำรับประทานสืบทอดต่อกันมา พบจำนวน 5 คำ คือ คำศัพท์ ข้าวต้มปลาเค็ม /khaaw⁴⁴ tom⁴⁴ pla³⁴ khem³²/ คือ ข้าวต้มที่ต้มกับน้ำกะทิแล้วรับประทานคู่กับปลาเค็มทอด ซึ่งอาหารที่คนส่วนใหญ่รับประทานกัน เพราะประหยัดและหาได้ง่าย การนำข้าวต้มมาต้มในน้ำกะทิจะทำให้ข้าวต้มหวานมันและพอรับประทานคู่กับปลาเค็มที่มีรสเค็มก็จะช่วยให้ข้าวต้มอร่อยยิ่งขึ้น คำศัพท์ สลัดแขก /sa⁴⁵ lat²¹ kheek⁴⁴/ คือ อาหารที่ประกอบด้วยแตงกวาหั่นฝอย ถั่วงอกลวก เต้าหู้ทอด กุ้งชุบแป้งทอด เนื้ออกไก่ต้มฉีกฝอย ไข่ต้ม และราดด้วยน้ำยำที่คล้ายคลึงกับน้ำสะเต๊ะ เป็นอาหารคาวที่ไว้รับประทานคู่กับอาหารอย่างอื่น คำศัพท์ แกงส้มปลา /keɛŋ³⁴ sɔm⁴⁴ pla³⁴/ คือ แกงเหลืองที่ใส่น้ำปลา ปลาที่นำมาแกงอาจจะเป็นปลาน้ำจืดหรือปลาทะเลก็ได้ แกงส้มปลาถือเป็นอาหารประจำของทุกครอบครัว คำศัพท์ แกงที่ไก่บ้าน /keɛŋ³⁴ theeɔ⁴⁴ kaj³⁴ baan⁴⁴/ คือ แกงเผ็ดที่ใส่กะทิ โดยจะใช้เนื้อสัตว์เป็นเนื้อไก่ที่เป็นไก่บ้าน ไก่บ้านจะเป็นไก่ที่เลี้ยงไว้ในครัวเรือนสำหรับใช้เป็นอาหารอยู่แล้ว และคำศัพท์ แหนะงัว /neɛɔ²³ ŋua³²/ คือ การชำแหละวัวเพื่อนำมาแกง ส่วนใหญ่จะนำมาแกงเผ็ดใส่กระเทียม หรือต้มกับใบชะมวง การแหนะงัวจะทำในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ

2.5.2 คำเรียกของหวาน

คำเรียกของหวานประกอบด้วยคำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการทำขนมทั้งหมด 10 คำ คำ เช่น คำศัพท์ ขนมรังผึ้ง /nom⁴⁵ ranɔ³² phuwŋ⁴⁴/ คือ ขนมรังผึ้ง เป็นขนมที่มีส่วนผสมแป้งข้าวเจ้า น้ำกะทิ และน้ำตาล นำมาอย่างในพิมพ์ที่มีลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ คำศัพท์ ขนมดอกจอก /nom⁴⁵ dɔɔk⁴⁴ cɔɔk⁴⁴/ คือ ขนมดอกจอก เป็นขนมที่มีส่วนผสมของแป้งข้าวเจ้า ไข่ไก่ น้ำตาล เกลือนิดหน่อย นำมาทอดในแม่พิมพ์รูปดอกจอก ขนมจึงออกมาเหมือนรูปดอกไม้และมีความกรอบ คำศัพท์ ขนมบุหงาบูตะ /nom⁴⁵ bu²¹ ŋaa⁴⁵ buu³⁴ da⁴⁴/ คือ

ขนมบุหงาบูตะเป็นขนมที่คล้ายกับดอกเตยปาหนันหรือเตยทะเล ขนมทำด้วยมะพร้าวทึนทึกและแป้งข้าวเหนียว ผสมด้วยน้ำตาล เกลือ น้ำ และกะทิ เป็นขนมพื้นบ้านที่นิยมทำในงานเทศกาลสำคัญ ๆ ทางศาสนาอิสลาม หรือ คำศัพท์ หมมบาละ /nom⁴⁵ baa³⁴ lee²³/ คือ ขนมถังแตก ซึ่งมีส่วน ประกอบของแป้งข้าวเจ้า น้ำตาลทราย ไข่ไก่ น้ำ น้ำกะทิ โดยจะมีไส้ไส้มะพร้าว ไส้ถั่วลิสง หรือไส้สังขยา นำไปทอดในแม่พิมพ์ทรงกลม เมื่อสุกดีก็นำมา พับเป็นรูปครึ่งวงกลม เป็นต้น

กลุ่มคำเรียกออาหารข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามลำดับของการจัดกลุ่ม ความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 6 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกออาหาร

ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 6 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกออาหารเป็นคำจำกัดกลุ่ม ประกอบด้วยคำจำกัดกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกของคาวและกลุ่มคำเรียกของหวาน โดยกลุ่มคำเรียกจะมีสมาชิกย่อยเป็นคำจำกัดกลุ่ม

กลุ่มคำเรียกของคาวพบว่ามีจำนวน 5 คำ ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาแสดงให้เห็นถึงอาหารที่รับประทานเป็นประจำในครัวเรือน โดยเฉพาะแกงส้มกับแกงกะทิไ้บ้าน เพราะเป็นอาหารที่หาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่าย ส่วนใหญ่จะหาปลาจากแม่น้ำ ส่วนไ้ก็จะเป็นที่เลี้ยงกันเองในครอบครัว เป็นไ้ที่ปล่อยให้หาอาหารกินเอง จึงเป็นไ้ที่มีส่วนของเนื้อไม่มากแต่อร่อย

คำเรียกออาหารที่สะท้อนภูมิปัญญาในอดีตคือ “ข้าวต้มกะทิปลาเค็ม” เนื่องจากการหาอาหารมารับประทานค่อนข้างยาก ด้วยปัจจัยของการเดินทางหรือการเงิน ดังนั้น เมื่อหาปลาหรือเนื้อสัตว์มาได้จำเป็นต้องถนอมอาหารไว้รับประทานนาน ๆ โดยเฉพาะการทำปลาเค็มถือเป็นภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่น ปลาเค็มสามารถนำ

มารับประทานคู่กับอาหารได้หลากหลาย ทำให้ทานข้าวได้มากขึ้น ยิ่งเมื่อนำมารับประทานคู่กับข้าวสวยหรือข้าวต้ม ชาวชุมชนเขาเขายังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรุงอาหารให้มีรสชาติอร่อยขึ้นด้วยการนำน้ำกะทิใส่ในข้าวต้ม จะทำให้ข้าวต้มมีรสชาติหอมมัน และน้ำกะทิก็นำมาจากมะพร้าวซึ่งเป็นพืชพันธุ์ในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย นอกจากนี้ หากมีเทศกาลสำคัญก็จะ “แหนะว่ว” หรือการขำแหละว่วเพื่อเอามาทำอาหารหรือแจกจ่ายคนยากไร้ ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาในการพึ่งพาและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน

ส่วนคำเรียกอาหารที่เป็นของหวาน เป็นคำศัพท์ที่สะท้อนที่มาจากภาษามลายู เช่น ขนมบุหงาบูตะ ขนมบาและ และคำศัพท์ที่มาจากภาษาไทย เช่น ขนมรังผึ้ง ขนมดอกจอก แสดงให้เห็นว่าตำบลเขาเขารับเอาวัฒนธรรมการรับประทานอาหารมาจากสองวัฒนธรรม และนำมาปรับให้เหมาะสมกับวัตถุดิบในชุมชนจำพวกมะพร้าว ใบเตย น้ำผึ้ง เป็นต้น

2.6 กลุ่มคำเรียกความเชื่อ

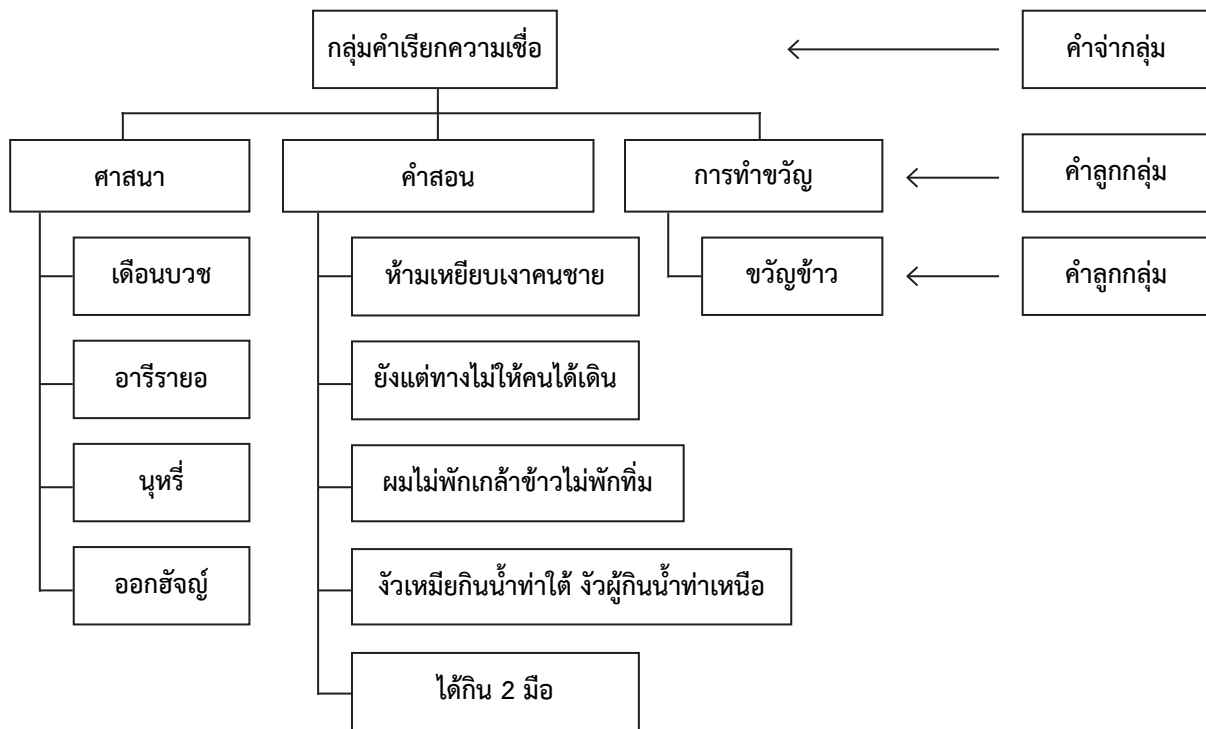
คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาทางด้านความเชื่อ พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 10 คำ และสามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 3 กลุ่ม คือ คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนา คำศัพท์เกี่ยวกับคำสอน และคำศัพท์เกี่ยวกับการทำขวัญ ดังแสดงรายละเอียดย่อยดังต่อไปนี้

2.6.1 คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนา พบจำนวน 4 คำ คำ คือ คำศัพท์ เดือนบวช /dwan³⁴ buat²³/ คือ เดือนที่ถือศีลอด คำศัพท์ อารีรายอ /Paa³⁴ rii³² raa³² joo³²/ วันเฉลิมฉลองของชาวไทยมุสลิม เนื่องจากถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบเวลา 29 หรือ 30 วัน วันอารีรายอจะมี 2 ครั้ง... คือ อีดุลฟิฏริหรืออีดิลฟิตรี ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เป็นเดือน 10 และอีดุลอฎฮาหรืออีดิลอฎฮา ตรงกับวันที่ 10 เดือน 12 ของปฏิทินอิสลาม คำศัพท์ นุหรี /nuu³² rii⁴⁵/ คือ การทำบุญร่วมกัน เป็นการนำของกินมาวางร่วมกันที่มีสยิดโดยไม่ต้องระบุเจ้าของเพื่อให้คนที่ต้องการสามารถนำไปรับประทานได้ นอกจากนี้ยังมีการแจกจ่ายขนมและเนื้อวัว รวมถึงการบริจาคซากัส (เงิน) สำหรับผู้ยากไร้อีกด้วย และคำศัพท์ ออกฮัจญ์ /ʋok²³ hat⁴⁵/ คือ วันออกฮัจญ์เป็นวันรื่นเริงประจำปี ชาวมุสลิมจะเดินทางไปเยี่ยมเยือนพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านเพื่อขอร้องต่อกันในสิ่งที่ผ่านมา

2.6.2 คำศัพท์เกี่ยวกับคำสอน พบจำนวน 5 คำ คือ คำสอน ห้ามเหยียบเงาคนชาย /haam⁴⁴ jiap²³ haw³² khon³² chaj³²/ เป็นคำสอนเรื่อง ห้ามให้ผู้หญิงกับผู้ชายอยู่ใกล้กัน คำสอน สำนวน ยังแต่ทางไม่ให้คนได้เดิน /jan³² thaaj³² tee³⁴ maaj⁴⁴ haaj⁴⁴ khon³² dxn³⁴/ เป็นคำทำนายถึงอนาคตว่าต่อไปคนจะไม่เดินด้วยเท้ากันแล้ว คำสอน ผมไม่พักเกล้าข้าวไม่พักทิม /phom⁴⁵ maaj⁴⁴ phak²¹ klaaw⁴⁴ khaaw⁴⁴ maaj⁴⁴ phak²¹ thim²³/ ผู้หญิงที่ไม่ต้องทำงานบ้านและไม่เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีแต่เดิมของชุมชน คำสอน จัวเหมยกินน้ำทำได้ จัวผู้กินน้ำทำเหนือ /ɲua³² mia⁴⁵ kin³⁴ naam²¹ thaa²³ taaj²¹ ɲua³² phoo⁴⁴ kin³⁴ naam²¹ thaa²³ nwa⁴⁵/ ป้องกันไม่ให้ชายกับหญิงอยู่ในบริเวณเดียวกัน และคำสอน ได้กิน 2 มือ /daaj⁴⁴ kin³⁴ sɔwɯ⁴⁵ mɯw³²/ เป็นคำทำนายถึงอนาคตว่าต่อไปคนจะไม่กินข้าวด้วยการเปิบข้าวแต่จะใช้ช้อนส้อมกินข้าวแทน

2.6.3 คำศัพท์เกี่ยวกับการทำขวัญ คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำขวัญ พบจำนวน 1 คำ คือ คำว่า ขวัญข้าว /khwan⁴⁵ khaaw⁴⁴/ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการเก็บข้าววันแรก โดยในวันที่เริ่มเก็บข้าววันแรกจะมีการเชิญ “ขวัญข้าว” เชิญโต๊ะหม้อ และนำตะกร้าใบเล็ก ๆ ที่ทำจากใบเตยกับแกละไปเก็บข้าว หลังจากเก็บข้าวได้ก็นำไปเก็บไว้ที่โปะข้าว

การวิเคราะห์กลุ่มคำเรียกความเชื่อข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ตามแนวคิดการจัดกลุ่มความหมายได้ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพ 7 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มความหมายของกลุ่มคำเรียกความเชื่อ
ที่มา: ผู้เขียน

จากแผนภูมิภาพ 7 แสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกความเชื่อเป็นคำจำกลุ่ม ประกอบด้วย คำลูกกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคำเรียกความเชื่อทางศาสนา กลุ่มคำเรียกความเชื่อที่เกี่ยวกับคำสอน และกลุ่มคำเรียกความเชื่อที่เกี่ยวกับการทำขวัญ โดยกลุ่มคำเรียกจะมีสมาชิกย่อยเป็นคำลูกกลุ่ม

ความสัมพันธ์ของการจัดกลุ่มคำศัพท์ “กลุ่มคำเรียกความเชื่อ” จะเห็นได้ว่า การใช้คำศัพท์ภูมิปัญญาจะผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏจะเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม เช่นคำว่า เดือนบวช อารีรายอ นุหรี เป็นต้น กับวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องการทำขวัญข้าว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทย (Tai) ดั้งเดิมที่นับถือศาสนาพุทธ แม้ผู้บอกภาษาจะเป็นผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้ที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็ยังปรากฏว่ามีคำศัพท์เกี่ยวกับการทำขวัญซึ่งสะท้อนถึงการใช้ภูมิปัญญาทางด้านความเชื่อร่วมกันระหว่างกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และคำศัพท์ดังกล่าวก็สะท้อนถึงภูมิปัญญาทางการเพาะปลูก การทำขวัญจะกระทำเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับการเริ่มต้นฤดูกาล การเพาะปลูกให้แก่เกษตรกรในชุมชน ดังนั้น การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของความศรัทธาต่อศาสนาอิสลามและการปรับใช้พิธีกรรมทางศาสนาพุทธเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ กลุ่มคำเรียกความเชื่อยังพบว่า มีการใช้คำสอนในลักษณะของสำนวนโวหาร เพื่อใช้อบรมสั่งสอนลูกหลานของชุมชน คำสอนที่ปรากฏจะเป็นคำสอนเกี่ยวกับการประพฤติตนของผู้ชายและผู้หญิง หรือความเหมาะสมของการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ดังคำสอนที่ว่า “ห้ามเหยียบเงาคนชาย” เป็นกุศโลบายที่ว่า ห้ามผู้หญิงอยู่ใกล้กับผู้ชายจนสามารถยื่นเหยียบเงาได้ หรือคำสอนที่ว่า “จัวเหมียกินน้ำท่าได้ จัวผู้กินน้ำท่าเหนือ” เป็นคำสอนที่ห้ามให้ผู้ชายกับผู้หญิงพบปะกันหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องชู้สาวขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มคำเรียกความเชื่อยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านการมองโลกของชุมชน กล่าวคือ คำสอนสะท้อน

ถึงความกังวลของวิถีชีวิตใหม่ที่จะเข้ามาอิทธิพลต่อวิถีเดิม และอาจจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ดังตัวอย่างคำสอนที่ว่า “ยังแต่ทางไม้ให้คนได้เดิน” ซึ่งสะท้อนว่า ต่อไปในอนาคตจะมีถนนมากขึ้น แต่ถนนดังกล่าวก็ไม่ปลอดภัยสำหรับการเดินด้วยเท้าหรือการไม่เหมาะสำหรับการจูงวัวจูงควายแบบแต่ก่อน เพราะการเดินทางบนถนนจะใช้รถส่วนตัวกันมากขึ้น และส่งผลให้ทุกครัวเรือนต้องซื้อรถมาใช้แทนการเดินทาง คำสอนดังกล่าวถึงแสดงถึงภูมิปัญญาให้เห็นถึงการใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามอุปโลกนิยม

2.7 กลุ่มคำเรียกการละเล่น

คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการละเล่น พบว่า มีจำนวน 3 คำ คือ คำศัพท์ สิทลาด /si⁴⁵ laa⁴⁴/ คือ การแสดงพื้นบ้านของชาวมุสลิมชนิดหนึ่ง เรียกว่า สิละ หรือ ซิละ ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวอย่างหนึ่ง ทำนองเดียวกับ คาราเต้ ยูโด กังฟู หรือมวยไทย ในพื้นที่จังหวัดสตูลเรียกศิลปะการต่อสู้แบบนี้ ตามคำเดิมว่า สิละ คำศัพท์ ยิเกบก /ji²¹ kee³⁴ bok⁴⁵/ หรือลิเกปา ลิเกแขกแดง ลิเกรามะนา เป็นการแสดงที่มีตัวละครประกอบ มีการร้อง รำ และแสดงท่าทางตามเนื้อเรื่องคล้ายลิเกหรือละคร นิยมกันมากในภาคใต้ฝั่งตะวันตก (Khlaaj Na Rangsi, 2012) และคำศัพท์ หนึ่งแห่ง /naŋ⁴⁵ heŋ⁴⁴/ การแสดงหนังตะลุง โดยคำว่า “หนัง” หมายถึง หนังของวัวหรือควาย นำมาตากให้แห้ง ตัดแต่งเป็นรูปตัวละครต่าง ๆ และทาสีให้สวยงาม

การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกการละเล่นเป็นคำจำกัดกลุ่ม ประกอบด้วยคำลูกกลุ่ม 3 คำ คือ สิทธลาด ยิเกบก และหนังแห่ง ซึ่งคำศัพท์ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มสะท้อนภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงของชุมชน โดยเฉพาะ “หนังแห่ง” หรือหนังตะลุงที่นำเอาหนังสัตว์ตากแห้งมาตัดตกแต่งเป็นรูปตัวละครต่าง ๆ แม้ว่าชุมชนเขาขาวจะไม่ได้ต้นกำเนิดของการละเล่นข้างต้น แต่หากมีการแสดงสิทธลาด ยิเกบก หรือหนังแห่งเมื่อใด คนในชุมชนก็จะชักชวนกันเดินทางไปร่วมชม ซึ่งในสมัยโบราณที่ต้องเดินทางด้วยเท้าก็จะใช้เวลานานกว่าเดินทางไปถึงยังที่แสดงก็ต้องอาศัยพักแรมกับคนรู้จักหรือญาติพี่น้องที่อยู่ใกล้เคียง ก็จะทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างกันแน่นแฟ้นขึ้น ในปัจจุบันหากต้องเดินทางไปชมการแสดงก็จะเดินทางไปด้วยรถคันเดียวกัน ย่อมแสดงถึงความเป็นชุมชนเดียวกัน คนในชุมชนก็จะรู้สึกกลมเกลียวไม่ทอดทิ้งกันแม้ว่าจะต้องเดินทางไปต่างไกล

2.8 กลุ่มคำเรียกการเกล้าผม

คำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในการเกล้าผม พบว่า มีจำนวน 2 คำ คือ คำศัพท์ เกล้าผมมวยดอกจัน /klaaw⁴⁴ muaj³² dɔɔk⁴⁴ can³⁴/ คือ การทำผมเกล้าผมมวยของผู้หญิงในยุคก่อน เป็นทรงผมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และคำศัพท์ เกล้าผมมวยผมควาย /klaaw⁴⁴ muaj³² phom⁴⁵ khwaaj³²/ คือ การทำผมเกล้าผมมวยของผู้หญิงในยุคก่อน เป็นทรงผมที่ใช้สำหรับเข้าพิธีแต่งงาน

การจัดกลุ่มความหมายที่มีกลุ่มคำเรียกการเกล้าผมเป็นคำจำกัดกลุ่ม ประกอบด้วยคำลูกกลุ่ม 2 คำ คือ ผมเกล้าผมมวยดอกจันและผมเกล้าผมมวยผมควาย ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาในการดูแลตัวเองของผู้หญิงที่จะไม่ปล่อยให้ผมยาวรุงรัง ต้องเก็บมันไว้ให้เรียบร้อย เมื่อถึงวันแต่งงานก็จะออกแบบทรงผมให้แตกต่างเพื่อแสดงว่าเป็นวันสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ทำให้เห็นมิติทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชน การดำรงชีวิตในแบบของตนเองที่มีส่วนคล้ายหรือแตกต่างจากชุมชนอื่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแง่ของการอพยพเคลื่อนย้ายทั้งของคนในชุมชนเองและของคนต่างชุมชนที่เข้ามาอาศัยหรือปกครองเมือง ทำให้จังหวัดสตูลมีรูปแบบการปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

เหนือสิ่งอื่นใด สิ่งบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชนก่อให้เกิดองค์ความรู้มากขึ้น เรื่องเล่าที่แฝงด้วยภูมิปัญญาในการบริหารจัดการและดูแลคนในชุมชนสะท้อนผ่านการเล่าเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเห็นได้จากการเล่าเรื่องยารักษาโรค ความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับยารักษาโรคปรากฏอยู่มากมายและความรู้ดังกล่าวยังเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบัน

การเก็บข้อมูลครั้งนี้ ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ตนเองมากขึ้น สังเกตได้จาก ความภูมิใจในการเล่าเรื่องผ่านรอยยิ้มและแววตาของสูงอายุ ข้อมูลนี้จะช่วยให้ลูกหลานในชุมชนช่วยกันสืบสาน หรือดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ต่อไป

2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้กับภาษามลายู มีระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกัน เห็นได้จากการใช้ภาษาของชาวบ้านตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งมีทั้งการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้และคำศัพท์ภาษามลายู ดังที่ ศอลาฮุดดีน สماعيلและอัสนิตา สماعيل (Sma-un & Sma-un, 2016) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสตูล มีบริเวณที่มีอาณาเขตที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านมาเลเซียอยู่ 2 รัฐ คือ รัฐเปอร์ลิส และรัฐเคดาห์ ดังนั้นทำให้ประชาชนในจังหวัดสตูลส่วนมากมีพี่น้องในรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ รวมถึงรัฐปีนัง อีกด้วย การไปมาหาสู่ระหว่างคนในพื้นที่สตูลกับพื้นที่ทั้ง 3 แห่งนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มาเสริมสร้างความเข้มแข็งในการใช้ภาษามลายูในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสตูลเป็นอย่างมาก ส่วนพื้นที่ที่ไกลออกไปก็จะได้ปัจจัยทางด้านการติดต่อกับภาษามลายูลดน้อยลงไป เช่นคนในอำเภอควนโดนหรืออำเภอละงู นอกจากนี้การแต่งงานกับคนต่างถิ่นทำให้ภาษามลายูได้รับอิทธิพลจากภาษาจากถิ่นไปด้วย ทำให้ความเข้มแข็งในการใช้ภาษามลายูในอำเภอละงูและอำเภอควนโดนก็น้อยลง ในปัจจุบันภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาไทยถิ่นใต้เป็นส่วนใหญ่ โดยภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูลนั้นยังได้รับอิทธิพลมาจากเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการใช้ภาษาคือ หนึ่งทะเลงู นโนราห์ ลิเกบก เพลงบอก ที่ชาวนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา นำเข้ามาเผยแพร่ เป็นผลให้ภาษาและวัฒนธรรมของภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสตูลเป็นรูปแบบผสมผสาน

3. จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม แต่มีการใช้ภาษาที่แตกต่างจากชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ดังที่จิรวัดน์และทวีศักดิ์ เผือกสม (Phueksom, 2017) กล่าวว่าชาวมุสลิมกว่าร้อยละ 90 ในจังหวัดสตูลและสงขลาพูดภาษาไทยและมีจำนวนไม่มากนักที่พูดภาษามลายูได้คล่อง ยิ่งกว่านั้น คำศัพท์และภาษามลายูที่ใช้ในกลุ่มชาวมุสลิมในบริเวณดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นกับภาษามลายูในรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ ทว่าเมื่อเทียบกันแล้วในจำนวนกลับกัน ชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดน หรือพื้นที่ที่เคยเป็นรัฐสุลต่านปาตานี พูดได้เพียงภาษามลายูและพูดภาษาไทยกลางได้เล็กน้อย อีกทั้งภาษามลายูของพวกเขาก็ยังคล้ายคลึงกับภาษามลายูถิ่นในรัฐกลันตัน นี่คือหลักฐานอันชัดเจนและน่าเชื่อถือที่ชี้ให้เห็นว่าชาวมุสลิมในจังหวัดสตูลและสงขลา มีประสบการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับชาวมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และจังหวัดสตูลเองก็มีประสบการณ์ร่วมจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้เพียงเล็กน้อย

4. คำศัพท์ภูมิปัญญาภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถส่งเสริมเป็นเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน อย่างเช่นของใช้ในครัวเรือน อาทิ “จิง” “เซอ” “ติหมา” พืชสมุนไพร ขนมท้องถิ่น เช่น “ขนมดอกจอก” “ขนมบาละ” หรือแม้แต่การทำผมเกล้ามวย ก็สามารถส่งเสริมเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว และเพิ่มอัตลักษณ์ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนในผลิตภัณฑ์เหล่านั้น ซึ่งการนำเอาอัตลักษณ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสินค้า จะช่วยให้ชุมชนมีงานทำและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาคำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผู้วิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูลมี 8 ลักษณะ คือ การตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษ อาหารและวิธีการทำอาหาร อาชีพและวิธีการประกอบอาชีพ ต้นไม้พืชพรรณ โรคและยารักษาโรค ความเชื่อทางคติชนวิทยา คำสอน การละเล่น และเทศกาลและวันสำคัญ เมื่อผู้วิจัยนำคำศัพท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาษาไทยถิ่นใต้ตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล มาจัดกลุ่มความหมายตามทฤษฎีการจัดกลุ่มความหมาย พบว่า สามารถจัดกลุ่มคำศัพท์ได้เป็น 8 กลุ่ม

ซึ่งบางกลุ่มสามารถจัดกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยได้ กลุ่มที่ 1 คำเรียกบุคคล จำนวน 12 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 3 กลุ่มย่อยดังนี้ คำเรียกบุคคลที่เป็นญาติ พบจำนวน 3 คำ เรียกบุคคลตามอาชีพ พบจำนวน 5 คำ และคำเรียกบุคคลที่เป็นสิ่งที่เคารพนับถือ พบจำนวน 4 คำ กลุ่มที่ 2 คำเรียกกริยาอาการ จำนวน 18 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้ คำกริยาที่แสดงอาการของคน พบจำนวน 13 คำ และคำกริยาที่แสดงอาการของสัตว์ พบจำนวน 5 คำ กลุ่มที่ 3 คำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 15 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 3 กลุ่มย่อยดังนี้ คำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน พบจำนวน 8 คำ คำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตร พบจำนวน 4 คำ และคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ในการแต่งกาย พบจำนวน 3 คำ กลุ่มที่ 4 คำเรียกเรียกพืชพันธุ์ จำนวน 22 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้ คำเรียกพันธุ์ข้าว พบจำนวน 5 คำ และคำเรียกพืชที่เป็นยารักษาโรค พบจำนวน 17 คำ กลุ่มที่ 5 คำเรียกอาหาร จำนวน 15 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้ คำเรียกของคาว พบจำนวน 5 คำ และ คำเรียกของหวาน พบจำนวน 10 คำ กลุ่มที่ 6 คำเรียกความเชื่อ จำนวน 10 คำ สามารถจัดกลุ่มย่อยได้เป็น 3 กลุ่มย่อยดังนี้ คำศัพท์เกี่ยวกับศาสนา พบจำนวน 4 คำ คำศัพท์เกี่ยวกับคำสอน พบจำนวน 5 คำ และ คำศัพท์เกี่ยวกับการทำขวัญ พบจำนวน 1 คำ และกลุ่มที่ 7 คำเรียกการละเล่น จำนวน 3 คำ และกลุ่มที่ 8 คำเรียกการเกลาผม จำนวน 2 คำ

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาและขอบเขตที่จำกัด หากมีผู้สนใจวิจัยในพื้นที่ดังกล่าวควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นด้านประเพณีการตาย โรงเรียนสอนศาสนา สุสานหรืออุโบ การบูชาผีงทะเล พิธีลาซัง เป็นต้น
2. การศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นควรศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับการศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนภูมิปัญญาในภาษาไทยถิ่นใต้อื่น ๆ ประกอบด้วย ซึ่งการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบจะทำให้เห็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนชัดเจนขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

References

- Burutphat, S. (2000). *Dialect geography*. Bangkok: Language and Culture Research Institute for Rural Development, Mahidol University.
- Khlaaj Na Rangsi, T. (2012). *Study on the music composed of Silakayong, Ra-Mad Village, Koh Lan-Ta District, Krabi Province* (Master of Arts thesis). Srinakharinwirot University. http://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/3550/2/Teeranut_K.pdf
- Na Thalang, E. (1997). *Local wisdom in four regions: Thai villagers' way of life and learning process*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University.
- Phaikhumnam, O., Manna, S., Chuchangwang, A., Prapairee, T., & Kophatthasirikul, J. (2023). *Vocabulary analysis and integrated teaching tools creation: A case study of Southern Dialects; Sakom Dialects, Songkhla Province*. Retrieved July 30, 2023, from <https://www.hu.ac.th/conference/conference2023/proceedings/>
- Panyametheekul, H. (2006). *Meaning study (Teaching Documents)*. Bangkok: Srinakharinwirot University.

- Phueksom, J. T. (2017). *Southern Thailand, Northern Malay: Ethnic interactions on the Peninsula of Diversity*. Nakhon Si Thammarat: Green Zone Limited Partnership Green Zone Inter.
- Reungnarong, P. (2011). *Bu-nga Pattani: Thai muslims on the southern border* (2nd ed.). Bangkok: Architecture Books.
- Saralamba, C. (2015). Meaning. In *Language and linguistics*. Bangkok: Thammasat University.
- Sma-un, S., & Sma-un, H. (2016). *Study Malay language in the Southern Thai dialect under Satun*. Songkhla: Songkhla Rajabhat University
- Satun Primary Educational Service Area, Office. (2010). *Including the story of Satun City commemorating the 150th anniversary* (3rd ed.). Bangkok: Mitr Siam.
- Thongchuay, C. (1993). *Language and Southern culture*. Bangkok: O.S. Printing House.

